

et Lugo D. 16. n. 51, modò furtæ non fiant per partes ex industria, et modò inter furtæ non interponatur magnum intervallum. Addunt *Laym. Bonac. Lug. etc. ibid.* furtæ minuta non coalescere, si fiant à pluribus, et magno intervallo intercedente, vide-licet anno. *Imo Sanch. Dec. lib. 7. c. 21. n. 10. Ronc. Vico prop. 29. Alex. VII. n. 17. cum Trull. etc. (contra Rebell. et Croix lib. 3. p. 1. n. 1011.)* excusant à restitutione sub gravi, eti furtula accipiunt ab uno, anno interjecto. Rejiciunt autem *Vico et Ronc. c. un. qu. 5. opinionem Fill. Dian. Salaz. Vidal. Tol. etc. ap. Salm. loc. cit.* qui excusant, si adsit intervallum 15 dierum, vel mensis, ut admittit *Nao. ap. Sanchez.* Nisi, excipit *Vico*, materia sit valde modica. Hinc magis mihi arridet, quod sentit *Ronc. ib.* scilicet, saltem requiri interpolationem duorum mensium, dum agitur de materia, quæ, licet non sit gravis, tamen proxima est materiæ gravi.

531. — Non est mortale, per se loquendo, surripere quamcumque summan cum animo restituendi statim, v. gr. intra quadrantem, *Croix lib. 3. p. 1. n. 1002. cum Less. Lugo, Vasq. etc.* Idem est, si intra illud breve tempus quis velit restituere tantum illam ultimam partem completem materiam gravem, aut si ad breve tempus restitutionem diffirat. *Croix ib. cum Vasq. Sanch. Reb. Reg. Sayr.* et aliis plurimis.

532. — Quæritur hic, an sit mortale furari parum Reliquæ sacrae? Nulli dubium, quin in Districtu Romano sit mortale, cùm Clemens VIII et Paulus V excommunicationem indixerint contra eos, qui, invitis Rectoribus Ecclesiæ, furantur Reliquias etiam minimas. Secus, probabiliter ait *Croix lib. 3. p. 1. n. 1603. cum Sanch. Castrop. Dian. et Baldell.* si quis furetur extra Districtum aliquid minimum, ipsam Reliquiam non deformans, neque minuens illius aestimationem; nisi sit aliqua Reliquia insignis, aut rara, ut putat Sanctæ Crucis. Capillorum B. Mariæ V. etc.

DUBIUM III.

Quando graviter peccet, qui multa minuta furtæ committit.

533. Quid, si qui furatur, non habeat animum ditescendi? Quid? si habeat? — **534.** An furtula facta à diversis coalescant? Et an tunc restitutio possit fieri pauperibus? — **535.** Quid, si plures furentur parva, altero alterum nesciente? — **536.** Quid, si mutuo sciant, et eodem tempore furentur? — **537.** Quid, si unusquisque moveatur exemplo alterius? — **538.** An sit mortale furari quid leve, post completam materiam gravem?

« RESP. Hic quoque quantitas lœsionis, vel damnificationis, quæ sit proximio, et quam fur intendit, est mensura quantitatis peccati. V. *Less. loc. cit. Sanch. l. 7. c. 21.* »

Unde resolves:

533. — « 1. Si quis ex occasione tantum furatur, sive uni, sive pluribus, modicum, non intendens notabile aliquid acquirere, nec proximo graviter nocere singulis furtis, non peccat graviter. neque ea simul sumpta unum mortale constituunt; postquam tamen ad quantitatem notabilem pervenerit, eam detinendo, mortaliter peccare potest. *Less. d. 7. Sanch. lib. 7. c. 21. Bon. q. 8. p. 2.* * (*Etsi nunquam adcoerat ad culpam gravem, ut Tamb. Croix, Carden. etc. communiter. Vide dicenda n. 553.*) »
Verum et hoc mortale evitabit, si vel tunc restituere non possit, vel animum habeat paulo post restituendi ea saltē, quæ tunc accipit *Gran. Dic. p. 3. t. 6. R. 25.*

« 2. Si autem per plura parva furtæ, uni, vel pluribus facta, habeat intentionem paulatim ditescendi, vel inferendi grave damnum, peccat graviter ea intentione; nam, licet executio singularum sit tantum venialis ex se, ut tamen substat tali intentioni, est continuata executio peccati mortalis. *Less. l. 1. c. 12. d. 7. Sanch. l. c. quia nocent graviter Reip. et praxis illa valde pernicioſa est societati humanæ, v. g. sisartor particulam panni a diversis surripiat; si mercatores utantur brevioribus ulnis, etc.* » * (*Nota autem hic Prop. 38 damn. ab Innoc. XI. Non tenetur quis sub poena peccati mortalis restituere, quod ablatum est per pauca (alias parea) furtæ, quantumcumque sit magna summa totalis.*) * Interim hi excusantur subinde à gravi peccato. 1. Ex eo, quod dictum est casu primo. 2. Si id faciant, ut se servent indemnes, vel quia alias non lucrarentur, vel premium augere deberent, et tunc non invenirent emptores, Rosella. V. *Emptio.* 3. Si alias non habeant, unde se vel suos alant. »

534. — Hic quæritur I. An furtula, facta diversis personis, coalescant, et gravem obligationem pariant restitutionis? Negant *Ang. Méd. et P. Navar. apud Sanch. D. lib. 8. cap. 12. n. 10.* et probabile putat *Croix l. 3. p. 1. n. 1013. cum Esp.* nisi fur magnam quantitatem auferre intendisset; vel nisi domini læsi unam Communitatem constituerent. Sed merito dicit *Lugo de Just. D. 16. n. 48.* hanc opinionem ab omnibus rejici, cùm contraria sit communis et tenenda cum ipso *Lugone, et Sanch. loc. cit. n. 16. Salm. de Rest. c. 5. n. 19. Croix ib. et aliis.* Et verius videtur cum *Salm. l. c. et Milante in dict. prop. 38.* oppositum expressè damnatum, cùm præfata propositio genericè loquebatur. Ratio patebit ex quæstione sequenti, quam apud nullum Auctorem discussam inveni.

Quær. II. Si furtula, quæ simul ad magnam quantitatem perveniunt, sint facta diversis dominis certis, an fur teneatur sub culpa gravi eis restitutionem facere? vel an satisfiat, debita illa pauperibus distribuendo? Ex una parte videtur dicendum, sub gravi restitutionem faciendam esse dominis, nisi excusat periculum famæ amittendæ, vel gravissimum damnum aut in-

commodum. Ratio, quia licet domini non sint graviter laesi, surtamen certe non potest sibi refinere magnam quantitatem ablata; nam (ut dicunt *Sanch. Dec. lib. 7. c. 12. n. 15.* et aliqui alii apud *Lugo D. 16. n. 40.* etsi in alio proposito) præceptum *non furandi* non solum prohibet, ne quis alios graviter laedit, sed etiam, ne ditescat notabiliter ex ære alieno. Quapropter, cum fur certe ad restitutionem teneatur, non videtur satisfacere, si restituat pauperibus; quia his restitutio facienda est tantum, quando creditores sunt incerti; non vero, quando sunt certi: propterea quod, restituendo pauperibus, cum restitutio sine magno incommodo possit fieri ipsis dominis, non videtur fur restituere ablatum personis debitibus, sed alienis, ad quas nullum jus spectat; et ideo non videtur suam obligationem implere. Sed probabilitus mihi et aliis doctis junioribus dicendum videtur, quod hujusmodi fur non peccet graviter, si non restituat dominis certis, cum commodè possit, et satisfaciat sue gravi obligationi, si debita pauperibus distribuat. Ratio, quia, ut docet *Lugo l. c. n. 5.* et consentit *Sanch. l. c. cum Vasq. V. al P. Lod. et Reb.* præceptum non furandi, non tam intendit vitare emolumenta proprium, quamdamnum proximi. Si ergo singuli domini non fuerint graviter laesi, fur non tenetur sub gravi obligatione eis restitutionem facere. Attamen, cum ipse notabiliter ditescendo ex bonis alienis grave intulerit damnum Reipublicæ, ideo Reip. damnum restituere dehet. Eo igitur casu sub gravi tenebitur Reip. restitutionem facere; dominis vero tantum sub levi. Unde videtur, quod sufficenter fur satisfaciet gravi obligationi ex præsumpto consensu Reip. si restituat pauperibus, aut locis pii, qui sunt egentiores Reip. partes. Sed dices: Nunquam præsumitur Resp. velle, quod fur restituat pauperibus cum culpa veniali, a qua ipse nullo modo excusari potest, dum sine suo gravi incommodo debitum dominis restituere posset. Respondeo: cum in hoc non censeatur graviter invita Resp. ad quam (ut diximus) principalius tunc pertinet jus rei ablatae, si restituatur pauperibus; ideo probabiliter videtur dici posse, quod fur semper excusabitur à mortali, si pauperibus restituat; et etiam à veniali, si aliqua rationabilis causa adest.

538. — « Si plures simul, vel successivè plura furtæ parva » alicui faciant, quæ, simul sumpta, graviter illi noceant; tunc, » si alter de altero non sciat, nullus peccat graviter: v. gr. si » viatores ex vinea unam, alteramve uvam rapiant, et comedant, » etsi hoc licere dicant *Cov. Vasq. et Ripa:* * (*Vide dict.* » num. 529.) * contra *Dian. p. 3. t. 6. R. 30.* Si autem singuli » conspirent, singuli graviter peccant. Si denique de se mutuo » sciant, nullus tamen alteri sit causa furtæ, probabilitus est non » esse mortale, ut docent *Less. Tan. etc. contra Suar. Vasq.* » *Vide Bon. l. c.* »

538. — Probabilissima est hæc sententia *Bus.* scilicet, si plures modica furantur, neminem peccare graviter, etsi mutuo sciant, grave damnum domino fieri, nisi ex communi consilio faciant.

Ita etiam tenent *Habert t. 4. cap. 7. §. 5. qu. 6. Lugo D. 16. num. 55. Salm. de Rest. c. 5. n. 28. cum Less. Sanch. etc.* Et hoc, etiamsi singuli eodem tempore furentur, ut cum *Bus.* censem *Less. c. 12. n. 52. de Justit. cum Sot. et Sanch. Dec. lib. 7. c. 21. n. 24.* (contra *Lugo.*) Ratio, quia tunc nemo est causa damni, quod per accidens ab aliis domino evenit.

537. — Si autem plures plura parva furentur, ita ut unusquisque moveatur exemplo alterius, quamvis sine communi consilio, *Laym. Ovied. Steph. etc. ap. Croix. l. 3. p. 1. n. 1009.* dicunt omnes peccare contra justitiam. Sed probabilitus *Less. Lug. Salm. et Tamb. ib.* tenent, peccare tantum contra caritatem (et graviter, si materia sit gravis) ratione scandali, non vero contra justitiam: quia exemplum non est causa positiva influens in damnum alienum, ut diximus *l. 2. n. 45.* communiter *cum Sanch. Salm. Mol. etc.*

538. — Si quis, post completam materiam gravem, furatur adhuc aliiquid aliud leve, *Lugo D. 16. n. 43. et Croix l. c. n. 1007. cum Spor. Dic. etc.* tenent, esse peccatum mortale toties quoties aliiquid leve surripiatur. Sed *Lessius cap. 12. n. 44. et Sal. de Rest. cap. 5. n. 23. cum Tapia. et Diana,* hujusmodi furtum leve dicunt non constitutere peccatum mortale, nisi pertingat ad aliam novam quantitatem gravem; et hoc *Bon. de Rest. D. 2. q. 8. p. 2. n. 5.* merito putat valde probabile.

DUBIUM IV.

Quid sentiendum de furtis domesticorum, vel amicorum.

539. Quid de furto uxorum et virorum? — 540. An uxor possit dare elemosynas etc.? — 541. An aliquando possit expendere? — 542. An licet ipsi subvenire parentibus, etc.? — 543. Quale furtum filiorum sit grave? — 544. An filius possit à patre mercatore surripere mercedem pro opera sua? — 545. Quid de furtis famulorum in esculentis, etc.? — 546. De Restitutione, facienda ab uxore, et filiis.

539. — « *RESP.* Licet vetè furtum sit, si uxor, liberi, amici, servi patrifamilias invito quid auferant, plerumque tamen major quantitas requiritur, ut sit mortale, cum plerumque hic dominus aut non rationabiliter invitus, aut saltem minus invitatus sit, ut ab his, quam ab aliis, auferatur: vel, etsi valde invitus sit, sœpe tamen id fiat, non tam ratione rei acceptæ, quam modi accipendi clam, aut ratione finis, ob quem accipiunt, v. gr. ad ludendum, potandum, etc. *V. Cajet. V. Fur-tum. Less. c. 12. n. 76.* »

Unde resolves:

« 1. Uxor graviter peccat, si notabilem summam accipiat, invito marito, etiam ex dote, vel bonis communibus; quia, licet

» media pars ad eam spectet, maritus tamen habet usumfructum
» illius partis, ideoque tenetur ad restitutionem. *Trull. lib. 7.*
» cap. 6. d. 8. n. 7. etc.

» 2. Similiter peccat graviter Maritus contra justitiam, cum
» obligatione restituendi, si aliquid notabile Uxori surripiat, sine
» ejus consensu, ex bonis ipsius paraphernalibus, vel aliis pro-
» priis, siquidem libera eorum administratio ipsimet Uxori
» competit, quia pars est ratio Mariti, et Uxor, quoad bona
» propria. Vide *Villalob. t. 2. d. 13. Trull. l. 6. c. 1. n. 9.*

» 340. — « 3. Uxor potest dare eleemosynam, et munera, secun-
» dum consuetudinem aliarum mulierum illius loci, et condicio-
» nis; etiamsi maritus eleemosynas omnes illi prohibeat, quia
» consuetudo hoc jus ei tribuit, quo maritus eam privare non
» potest. (*Ita Lugo D. 16. n. 64. communiter cum Molin. Con.*
» *Bon. Reg. apud Dianam. t. 1. p. 2. tr. 1. Res. 33. Et hoc,*
» *etiamsi uxor habeat bona propria, ut Lugo, Bonacini. Gob. etc.*
» *Croix l. c. n. 1015*) * *ibid. n. 13. Dian. p. 1. t. 3. R. 22. et p. 4.*
» *t. 8. R. 34. ubi cum Moll. et aliis docet, posse eam, inscio-*
» *marito, dare vigesimam partem annui census, vel lucri : eo*
» *quod hoc pertineat ad decentiam statutum, et maritus irratio-*
» *nabiliter sit invitatus.* * (*Sed hoc ita universaliter dictum repro-*
» *bat Lugo D. 15. n. 16. Sporer, et Tamb. cum Croix eod. l. c.*
» *n. 1021. Idem autem Tamb. Dec. lib. 8. tr. 1. cap. 2. §. 3. n. 14.*
» *tantum admittit, quando dicitur non multum excedunt.*) * *Hinc*
» *etiam potest cum Abigail moderatas eleemosynas dare, ut*
» *mariti conversionem impetrat, vel ne Deus illum puniat. Vasq.*
» *Bon. Regin. et alii contra Con. etc. Vide Dian. p. 2. t. 1. 16.*
» *R. 23. et p. 5. t. 8. R. 34.*

» 341. — « 4. Uxor potest bona expendere, marito absente, vel
» fatuo : quia tunc ad illam spectat administratio domus : Item,
» quæ acquirit sua industria * (*dempto tamen labore, quem*
» *præstare debet Familiae, ut bene advertit Croix ibid. n. 1018*) *;
» Item paraphernalia, hoc est bona, quæ, præter dotem marito
» allatam, sibi reservavit. *Trull. loc. cit. et cæteri comm.* * (*Item*
» *potest Uxor liberè disponere de iis, quæ sibi reservavit de*
» *bonis à Viro sibi assignatis pro vestitu, aut sustentatione Famili-*
» *æ ad certum tempus, modò honeste Familiam jam suspen-*
» *tit. Ita Croix l. 3. p. 1. n. 1024. cum Pal. Nav. Less. Mol.*
» *Bon. etc.*) *

» 5. Non peccat Uxor, subducendo aliqua, vel compensationis
» causa, si Vir sit prodigus : quia is tunc facit uxori injuriam,
» partem ipsius profundendo, vel pro victu, vestibus, cæterisque
» sibi, vel familiæ necessariis, quæ mariti sepe non intelligunt,
» et frustra ab illis peterentur. *Bon. Trull. l. c.*

» 342. — « 6. Uxor, si ejus pater, mater, vel proles ex alio ma-
» trimonio sint pauperes, ita ut misere secundum statum suum
» vivant, et maritus eis nolit succurrere, potest ex bonis suis
» propriis, vel etiam ex communibus (dummodo post mortem
» viri omnia computet in sua parte) eis subvenire, quia jure

» naturæ tenetur eos alere, et maritus in id consentire. *Navar.*
» *Palaus, Less. lib. 2. c. 12. d. 14. Dian. p. 5. t. 8. R. 34. ubi*
» *illam potestatem extendit ad fratres, et sorores, quod etiam*
» *Less. l. c. et Trull. l. 6. c. 1. d. 9. judicant probabile.* * (*Cum*
» *Lugo D. 16. n. 71. Mol. Sanch. etc.*) *

» 343. — « 7. Filius peccat graviter, invitis Parentibus, nota-
» bilem suminam accipiens, qualis non semper est, secundum
» *Less. cap. 12. si filius patri prædiviti duos, vel tres, imo secun-*
» *dum Sanch. quinque vel sex aureos furetur : eò quod parens*
» *sit minus invitus, et filius sit aliquid patris. Unde non tene-*
» *bitur ad restitutionem, nisi forte cohæredibus graviter no-*
» *ceat.* »

Dicit *Salas* apud *Croix lib. 3. p. 1. n. 1032*, non esse grave
furtum filii 20 vel 30 aureorum à patre possidente annuos 1500
aureos, et non improbat *Lugo D. 16 a num. 76*, si pater non sit
tenax, et filius adoleverit, ac accipiat ad usus honestos. *Less. Na-*
var. et Fill. ap. Spor. de 7. Præc. c. 5. n. 57. dicunt, non pec-
care graviter filium furantem 2 vel 3 aureos à patre divite.
Bannez dixit ad furtum grave filii parentis prædivitis requiri
saltem 50 aureos : sed hoc *Lugo* et *La Croix ll. cc.* rejiciunt; nisi
fortè esset filius principis, in quo consentit *Holzm. num. 755.*
qui etiam dicit, non esse grave accipere à parente prædivite
decem aureos. Admittunt autem *Nav. Sot. Laym. etc. ib.* quod,
si pater mittat centum aureos filio in studiis versanti, poterit
filius insumere quinque aureos in recreationes honestas ex præ-
sumpto patris consensu.

» 8. Si filius notabilem suminam expendat in res turpes, aut
» vanas, contra voluntatem parentum, ex pecunia sibi sup-
» ditata ad usus honestos, putat *Less. c. 22. d. 13.* eum peccare
» mortaliter : etsi excusat à restitutione, si pater rogatus facile
» condonaturus putetur.

» 344. — « 9. Si filius, v. gr. mercatoris vel cauponis, admi-
» nistret bona parentis, potest à patre exigere salaryum, quan-
» tum dare deberet extraneo, et si id impetrare non possit, vel
» exigere non ausit, potest clam accipere. *Ita probabiliter Laym.*
» *l. 3. s. 5. t. 4. cap. 8. Dian. p. 4. t. 4. R. 66.* »

Ita etiam sentiunt apud *Moya Tr. 6. disp. 4. Qu. 1. ex n. 1.*
Nav. Escob. Ang. Gom. cum communiori, ut asserit *Molin.* et
non improbabile putant *Less. Villal. Lop.* Et hoc concedit *Serra*,
etiamsi filius serviat gratis, ignorans, quod possit servire cum
mercede, si præsumatur, quid, si non ignoraret, minimè operari
gratis impendisset. Et in dubio, ut censem *Moya*, tenendum est,
filium noluisse gratis servire. Unde videtur huc posse filius sibi
compensare mercedem eodem modo, quo Clericus posset sibi
compensare de fructibus Beneficii, quod de bonis patrimonia-
libus ignoranter impendit in suâ sustentationem, nisi expressè
voluerit compensacioni renuntiare, quia in dubio nemo præsumi-
tur veile se suo jure privari, ut dicunt *Leand. ib. cum S. Th. Caj.*
Pal. Less. Molin. et Nav. Verum *Lugo D. 5. n. 42.* et *Moya cum*

Molin. Med. Sylv. et aliis tenent, nullo modo filium posse hoc salarium a patre exigere, quia, secundum jura, filius debet patri suas operas, et industrias; et quidquid ex bonis paternis acquirit, patri acquirit, ut probat *Sanch. Cons. 1. c. 2. D. 8 et 9.* Et cum haec sententia sit valde probabilis, immo probabilior, cum *Croix l. 3. p. 1. n. 1054.* ideo, si pater negaret salarium, vel filium puderet illud petere, merito ait *Croix ib. n. 5035.* minime posse filium occulte sibi illud compensare, cum compensatio non sit licita, nisi ubi jus est certum: sed huc jus filii est valde dubium. Dices: Prima opinio est saltem practice probabilis probabilitate juris, seu proxima, prout dicunt DD. de eo, qui potest compensare famam sibi ablatam pecunia, vel non restituendo famam alteri detrahenti. (Vide dicta *l. 1. n. 35.*) Sed respondeatur, ibi supponi diffamatum habere certum jus ad suam famam, et dubium est tantum de modo. Sed huc valde dubitatur, an filius habeat jus se compensandi in casu proposito. Quando autem jus, sive creditum non est certum, omnes convenient ad dicendum quod non licet compensare: Vide *Salm. de Rest. c. 4. n. 148.* Si vero filius praestet in beneficium patris majora opera et obsequia, quam tenetur, an eo casu possit exposcere stipendium a patre? Vide dict. n. 488. v. III.

545. — « 10. Etsi famuli in esculentis, et poculentis, quæ domo exportant, aut dividunt, graviter peccent; quæ tamen ipsi domi consumunt, in iis facilius (uti et Religiosi) excusantur; cum in his dominus, aut Prælatus sæpe tantum sit invitus quoad modum accipiendo clam, non quoad rem. Quod tamen timeri posset, si extraordinaria acciperentur. *Laym. Es- cob. et Less. d. 2. c. 12. d. 8. n. 48.* ubi docet, quod farta nimis famulorum ex comedibilibus, quæ claudi non solent, non coalescant, si non ad vendendum, sed ad comedendum tantum accipiuntur. *(Ita etiam *Caj. Nav. Ban. Moya, Sanch. apud Croix l. 3. p. 1. n. 19.* Sed merito hoc non admittit *Spor. t. 5. n. 57.* si magna esset quantitas.) *

546. — « 11. Cum a gravi peccato furtum domesticum non potest excusari, tunc uxor tenetur restituere ex paraphernali libis, filius ex castrenibus, vel quasi, vel si ea non habet, post mortem patris afferre in divisionem hæreditatis, si quantitas rei ablatæ sit valde magna, nec pater restitutionem tacite, vel expressè dimiserit. Famuli vero, si sine magna difficultate restituere non possint, jubeantur compensare officiis et obsequiis extraordinariis, quantum possunt. *Laym. l. 3. t. 3. p. 1. c. 1.* »

CAPUT II.

DE RESTITUTIONE.

DUBIUM I.

547. Quid est restitutio, et an debeatur tantum ex lesione Justitiae commutativa? — 548. Quæ sint Radices restitutio? — 549. Quænam est culpa Theologica, et que Juridica? — 550. Ex qua culpa

oriatur obligatio restituendi? — 551. Quid, si quis leviter alterum laedit animo graviter nocendi? — 552. Au culpa venialis inducit obligationem restituendi? — 553. An ex levi furto possit aliquando oriiri gravis obligatio restituendi? — 554. An ad restitutionem in contractibus requiratur culpa Theologica? — 555. An idem in Officiis? — 556. Quid de injuria materiali et formalis? *Et vide ibi resolutiones?*

547. — « RESP. I. Restitutio est actus justitiae ad salutem necessarius necessitate præcepti, quo reparatur damnum proximo illatum per injuriam; ita ut radix restitutionis non sit quævis lesio proximi, v. gr. contra caritatem, etc. in quibus non habet jus, quod violetur; sed ea tantum, quæ est contra justitiam, in qua propriæ injurya infertur, hoc est, laedit alii quod jus proximi, quod is habet in re, vel ad rem, in qua damnum patitur. Quod variis modis fieri potest, v. gr. furando, defraudando, destruendo rem alterius, negligenter custodiendo, occidendo, mutilando, detrahendo honorem, convitiando, et similibus. »

Aggregiamur nunc hos duos discutiendos Tractatus *de Restitutione*, et *de Contractibus*, qui cum permultis implicatissimis questionibus et dubiis, soluto difficillimis, conferti sint, maxima digni sunt animadversione, et ad praxim ita scitu necessarii, ut, si in his Confessarii non bene sint versati, eos in multa offendicula incurrire oporteat. Facile continget in hoc meo libro, et potissimum in hac postrema editione, omnium sensui me non fore satisfactum: Ab illis enim, qui rigidæ vel benignæ sententiae plus forte, quam par est, amantiores sunt, aut nimis austrii habebor, quia a multorum gravinque Auctorum sententiis recessi; aut nimis indulgens, quia plures opiniones libertati faventes tanquam probabiles approbavi. Testor Deum, cuius honorem, et animarum salutem mihi proposui, quod, quidquid scripserim, non aliqua passione impulsus, aut verbis aliquorum Auctorum addictus, vel austeritati, aut benignitati nimis adhaerens, ad hæc scribenda me induxi. In qualibet quæstione, præcipue diuturno studio, curavi quidem veritatem investigare, præcipue in iis, quæ ad praxim magis faciunt, et propterea non solum diligenti trutina perpendere elaboravi rationes, quas Doctores Classici tradunt; sed etiam plures doctos Recentiores consulere non neglexi, adeo ut aliquando in recto judicio de aliqua quæstione faciendo multos dies consumpserm. Siquidem non tanquam ovis (ut verbis utar Rigoristarum) semitas Scriptorum cæco ducti sectatus sum, sed operam dedi, ut veritatem assequerer, aut sententias, quæ magis veritati accedunt, amplexarer. Pro viribus sum conatus semper rationem auctoritati præponere, et ubi ratio me convicit non renui Auctoris plurimis contrarie, etiam iis, quibus magis forsitan adhærere potuisse, utpote quia, cum hanc scientiam addiscerem, ad manus meas ante alios illi pervenerunt. Hinc, benevole Lector, ne putas me Auctoris benignæ sententiae omnino addictum, si eos saepius me citare observes; nam ad hoc opus conficiendum non præter-